

Third International Conference on Social Science, Public Health and Education (SSPHE 2019). – Atlantis Press, 2020. – p. 35-42. doi: 10.2991/as-sehr.k.200205.008.

7. Perlova V. V. Problems of Defining Causes of Phonetic Mistakes and Errors in English as a Foreign Language / V. V. Perlova // Problems of Defining

Causes of Phonetic Mistakes and Errors in English as a Foreign Language // Journal of Applied Languages and Linguistics. – Moschato, 2017. – P. 1–7.

8. Underhill A. Sound foundations. – Oxford, England: Macmillan, 1998. – 210 p.

9. Watkins P. Learning to Teach English. – McHenry, the USA: Delta Publishing, 2005. – 142 p.

WAYS OF FORMATION OF ACHIEVEMENT MOTIVATION IN LEARNING IN 1ST GRADE STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN INCLUSIVE SPACE

Yurchenko H.

Borys Grinchenko Kyiv University

Supervisor:

Ovcharenko M.

lecturer of the department of special and inclusive education

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ УСПІХУ ДО НАВЧАННЯ В УЧНІВ 1 КЛАСУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРИ

Юрченко Г.П.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Науковий керівник:

Овчаренко М.С.

викладачка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

DOI: [10.24412/3453-9875-2021-59-2-32-35](https://doi.org/10.24412/3453-9875-2021-59-2-32-35)

Abstract

The article reveals the features of motivation and motivational component in children of primary school age with special educational needs, as well as ways to increase the achievement motivation in learning 1st grade students with special educational needs in an inclusive space. The authors have developed guidelines and an auxiliary assessment system “Skhodynky” (“Stairs”), which will serve to increase the level of achievement motivation in learning students with special educational needs. This assessment system can positively affect learning motivation and increase the cognitive and speech activity of children.

Анотація

У статті розкриваються особливості мотивації та мотиваційного компоненту у дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами, а також шляхи підвищення мотивації успіху до навчання учнів 1 класу з ООП в інклюзивному просторі. Авторами було розроблено методичні рекомендації та допоміжна системи оцінювання «Сходінки», які слугуватимуть для підвищення рівня мотивації успіху до навчання учнів з особливими освітніми потребами. Дана система оцінювання може позитивно впливати на навчальну мотивацію та підвищувати пізнавальну та мовленнєву активність дітей.

Keywords: motive, motivation, motivational sphere, special educational needs, inclusive space.

Ключові слова: мотив, мотивація, мотиваційна сфера, особливі освітні потреби, інклюзивний простір.

Постановка проблеми. Сучасна освіта орієнтована на розвиток успішної особистості учнів. Для кращого переходу на нову систему освіти, що спрямована на розвиток бажання вчитись та досягати відповідних цілей, першочерговим завданням є спрямування учнів на підвищення мотивації успіху та інтересу до навчання. Для реалізації цього завдання слід детальніше ознайомитися, власне, з проблемою мотивації навчання та на основі цього визначити найефективніші шляхи її формування. Розуміючи мотивацію навчання сучасних учнів молодшого шкільного віку, фахівці можуть оптимізувати процес навчання, складати навчальні програми та плани, які максимально відповідатимуть мотивам дітей, і тому гарантуватимуть максимальний ре-

зультат. Стимулювання до досягнення успіху в навчальному процесі є важливим у роботі з учнями, які мають особливі освітні потреби. Це сприяє подоланню труднощів у навчанні для дітей з тяжкими порушеннями мовлення та затримкою психічного розвитку у інклюзивному середовищі.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання мотивації навчання у педагогіці та психології досліджували такі вчені: Б. Баєв, Л. Божович, Н. Воронова, П. Гончарук, В. Кириленко, М. Лук'янова, Т. Матис, А. Маркова, В. Семиченко, Л. Чаговець. У галузі спеціальної педагогіки та психології питання мотивації підіймалися у роботах: О. Алмазової, І. Бех, В. Бондар, Т. Візель, Ж. Глозман, І. Єре-

менко, В. Засенко, Р. Левіної, І. Мартиненко, В. Синьова, В. Тарасун, Т. Філічевої, Л. Фомічова, Г. Чиркіної, М. Шеремет, М. Ярмаченко.

Проблему ставлення до мотивації навчальної діяльності у корекційній педагогіці вивчали М. Алексєєва, І. Белякова, В. Бондар, І. Єременко, А. Корнієнко, М. Овчаренко, В. Петрова, Н. Стадненко, І. Ушакова та інші.

Мета статті полягає у тому, щоб обґрунтувати, дослідити та довести важливість формування мотивації успіху до навчання в учнів 1 класу з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі.

Виклад основного матеріалу. Становлення мотиваційної сфери учнів з ООП відбувається із особливостями: для них характерним є зниження пізнавальної активності, нестійкість інтересів, знижена мотивація, негативізм, невпевненість у собі, підвищена дратівливість, агресивність, образливість, труднощі у спілкуванні з оточуючими, у налагодженні контактів зі своїми однолітками. У структурі мотивації домінують ігрові мотиви, тому навчання, як діяльність, є не привабливим для дітей з особливими освітніми потребами. Діти цієї групи є безініціативні в іграх та контактах, байдужі до результатів власної діяльності і не зацікавлені в її якості. У дітей з особливими освітніми потребами спостерігаються труднощі формування саморегуляції та самоконтролю [2].

Дослідження мотиваційної сфери дітей молодшого шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення показали, що вони мають менш розвинену мотиваційну сферу, аніж їх однолітки з типовим мовленнєвим розвитком. Так, наприклад, потреба в афіліації задоволена у половини дітей із порушеннями мовлення, потреба в спілкуванні – у двох з трьох дітей, у той час як потреба в безпеці – лише у невеликої частини дітей із тяжкими порушеннями мовлення – меншій половині дітей [1]. Реакція цих дітей на неуспіх відрізняється від тієї, яка спостерігається у дітей з типовим розвитком. Так, після вдалого виконаного завдання частина дітей переходить не до складнішого, а до легшого завдання. Цей факт можна трактувати як формування захисної реакції в дітей з порушеннями мовлення, прагнення підтримати успіх, на зниженому рівні. Учні молодших класів шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення недостатньо критично оцінюють свої можливості, частіше переоцінюючи їх. У більшості випадків об'єктивна особиста характеристика не співпадає із самооцінкою дітей. Частіше за все не фіксується увага на негативних рисах, а позитивні якості дещо переоцінюються. У цьому виявляється тенденція в самохарактеристиці наближатися до ідеального образу. Переоцінка своїх можливостей в І–ІІ класах може бути пояснена віковою закономірністю (вона спостерігається і у дітей з типовим розвитком) (О. Слінько, О. Усанова, 1987) [2].

О. Захаров доводить, що, на відміну від дітей з типовим мовленнєвим розвитком, діти з різними видами мовленнєвих порушень є фактично групою ризику стосовно розвитку тривожно-фобічних станів, оскільки навколишній світ переломлюється

ними через не тільки незрілі, але і дефіцитарні сенсорні та емоційні структури. У дітей з тяжкими порушеннями мовлення (В. Кондратенко, І. Левченко, І. Марченко, Г. Юсупова та ін.) можуть спостерігатися страхи, хвилювання, тривога, недовірливість, загальна напруженість, схильність до тремтіння, пітливість, почервоніння та інші прояви [4].

Якщо говорити про молодших школярів із затримкою психічного розвитку, то дослідники, визначаючи особливості мотивації цих дітей, наголошують на порушенні цілеспрямованості, яка проявляється в неправильному орієнтуванні у завданні, помилковому і частковому виконанні, неадекватному відношенні до труднощів, які з'являються, некритичному ставленні до оцінювання отриманого результату (Є. Аксьонова, Т. Єгорова, І. Коробейніков, В. Лубовський, Ю. Максименко, Н. Менчинська, Л. Переслені, Н. Піддубна, В. Подобєд, У. Ульяновська, П. Шошин та інші.). На несформованість навчальної мотивації успіху у молодших школярів із затримкою психічного розвитку наголошують Н. Менчинська, Н. Білопольська, Н. Єлфімова, І. Кулагіна, Т. Пускаєва. Автори свідчать, що саме несформованість навчальної мотивації визначає своєрідне відношення до будь-яких інтелектуальних завдань: діти прагнуть уникнути виконання деяких завдань; не можуть подолати труднощі (підміна інтелектуального завдання ближчим, ігровим завданням); виконують завдання не повністю, а тільки його простішу частину, не зацікавлені в результаті виконання завдання тощо. Як зазначають Я. Бедер, В. Брайтфельд, В. Лебединський, М. Лузік, О. Русакова, мотиваційна сфера молодших школярів із затримкою психічного розвитку також збіднена [1].

Дослідження, які присвячені вивченню навчальної мотивації школярів із затримкою психічного розвитку та тяжкими порушеннями мовлення, свідчать про низький рівень інтересу, потреби, невміння ставити мету та цілеспрямовано виконувати дії, переважання зовнішнього спонукання над внутрішнім, тобто навчальна мотивація або слабо виражена, або відсутня, що спотворює формування продуктивної навчальної діяльності.

Для реалізації дослідження було проаналізовано спеціальну, психологічну та педагогічну літературу. Для досягнення мети були використані модифіковані методики: «Навчальна мотивація» за М. Гінзбургом; «Експериментальна бесіда» за Н. Гуткіною; для визначення оцінки емоційного ставлення до процесу навчання в школі «Веселий – сумний» за Г. Урунтаєвою, Ю. Афонькіною. За допомогою цих методик було визначено важливі аспекти, які потрібно дослідити: внутрішню позицію школяра, провідний мотив та оцінку емоційного ставлення до процесу навчання у школі у дітей 1 класу з особливими освітніми потребами. Проведення дослідження відбувалося з дітьми різних груп: затримкою психічного розвитку (ЗПР) та тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ).

У ході дослідження за методикою «Експериментальна бесіда» нами виявлено, що 50% дітей із типовим розвитком має сформовану внутрішню позицію школяра, тобто учні надали більш ніж 6 позитивних відповідей. Несформована внутрішня позиція школяра у 50% дітей з типовим розвитком.

У дітей 1 класу з особливими освітніми потребами сформована внутрішня позиція школяра у 20%, а у 80% несформована, тому можемо сказати, що учні надали менше ніж 6 позитивних відповідей на питання методики. Це свідчить про те, що у них переважає ігровий мотив, і вони бажають повернутися до дитячого садочка. Також такі відповіді можуть говорити про певні труднощі під час адаптивного періоду: дітям важко сприймати нову інформацію та навчальний матеріал.

За результатами методики за М. Гінзбургом «Дослідження мотивації до навчання у дітей молодшого шкільного віку» можемо констатувати, що 80% дітей із типовим розвитком знаходяться на високому рівні, це говорить про те, що переважають навчальні та позиційні мотиви і у дітей сформоване ставлення до себе як до учня. Основним є те, що діти хочуть навчатися та отримувати нові знання. На середньому рівні знаходяться 10% дітей з типовим розвитком, на початковому знаходяться 10% дітей, це свідчить, що переважають зовнішні мотиви; ставлення до занять негативне.

Відсоткові показники учнів 1 класу з особливими освітніми потребами свідчать про те, що на високому рівні – 40% учнів, і тому провідними є позиційні та навчальні мотиви; на середньому рівні – 50%, це є свідченням, що переважають ігрові та мотиви одержання похвали, ставлення до себе, як до учня практично сформоване; позитивне ставлення до школи, але школа більше приваблює позашкільними заходами. На початковому рівні 10%, тому мають перевагу зовнішні мотиви (дитина не за власним бажанням займається навчальною діяльністю); ставлення до занять негативне.

Відповідно до вищезазначеного можемо говорити про те, що більшість дітей з ООП знаходиться на середньому рівні, тому у подальшому це може негативно впливати на корекційний процес і навчання учнів.

Досліджуючи емоційне ставлення до школи у першокласників (методика «Веселий-сумний») із типовим розвитком, ми отримали такі результати – 90% мають позитивне (високе емоційне) відношення до школи, і лише 10% мають негативне відношення. Це свідчить про те, що учні позитивно налаштовані на навчання і є емоційно «благополучними».

Досліджуючи емоційне ставлення до школи у дітей першого класу з особливими освітніми потребами першокласників, можемо констатувати, що у 70% спостерігалися тривожні відповіді, це свідчить про те, що вони «болісно» ставляться до шкільного навчання і даний етап у житті пов'язаний із сильними емоційними переживаннями. Лише у 30% учнів з ООП позитивне емоційне ставлення до шкільного процесу.

Після отриманих результатів можемо констатувати, що:

- у більшості дітей з ООП несформована внутрішня позиція школяра;
- переважають ігрові мотиви та мотив одержання похвали;
- навчання у школі пов'язане із сильними емоційними переживаннями;
- школа приваблює позашкільними заходами.

На основі отриманих даних розроблено рекомендації щодо підвищення мотивації успіху в умовах інклюзивного навчання, в рамках якої обов'язково мають враховуватися діагностика та формування мотивації успіху. Необхідна комплексна дія: формування мотивації досягнення і загально-навчальної, тобто вивчення і формування мотивації дітей повинно проводитися в мультимодальному аспекті. Робота повинна проводитися командою супроводу і батьками.

Щоб підвищити навчальну мотивацію успіху, потрібно використовувати такі прийоми:

- створення проблемної ситуації, для розв'язання якої потрібно засвоїти щось нове;
- вплив на емоційну сферу дитини (використання художньої літератури, мистецьких творів тощо);
- сюжетно-рольові ігри; головна мета – розвивати здібності школярів, прищеплювати уміння приймати правильні рішення. У сюжетно-рольових іграх виявляються особистість учня, його здібності та перспективи на майбутнє, наприклад: «Що? Де? Коли?» (у формі брейн-рингу), «Школа».
- розуміння суті та цінності навчання не лише в школі, а й протягом життя (для цього вчитель може обговорити з учнями це питання, донести до них те, що навчаючись, ми не просто вивчаємо якісь факти, а відкриваємо для себе суть речей та явищ, пізнаємо світ і його глибинні закони);
- міждисциплінарність (варто інтегрувати знання, зв'язуючи, наскільки можливо, теми свого предмету з іншими дисциплінами, збагачуючи знання та розширюючи світогляд учнів);
- ситуація успіху – виконання ускладнених нових завдань на базі отриманих раніше знань – так, аби учень міг зробити їх самостійно;
- налаштування на позитивний лад (для цього, відповідно до вікової категорії групи, ведучий оголошує мету роботи у вигляді цікавої розповіді чи історії) та рефлексія в кінці кожного заняття (обмін думками, емоціями, враженнями, які супроводжували учня протягом заняття, можливе використання «малюнків настрою», коли школяр пропонується зобразити обличчя з відповідними емоціями.

Наприклад:

• Сугестивна поезія.

Який же ти сьогодні молодець,
 Бо ти проймаєшся усім,
 Ти віриш, мрієш!
 І ти сьогодні найсправжніший мудрець, -
 Усе здолаєш, усе вивчиш,
 Все зумієш! (О.В. Самаруха)

Ти молодець,
 Бо правило ти вивчив!
 Ти молодець - працюєш неуханно,
 Ти молодець добра сусіду зичиш.
 Ти молодець.

І світ з тобою кращим стане! (О.В. Самаруха)

• **«Кольорова мішень»**

Влучте у мішень. Поставте крапку у тому колі, колір якого Вам найбільше сподобався. Я впевнена, що цей колір принесе Вам удачу на сьогоднішньому уроці.

- додаємо до занять вправи на розслаблення, щоб підвищити увагу дитини, сконцентрувати її, заспокоїти (бажано релаксаційні вправи супроводжувати музичним супроводом).

Наприклад:

Вправа «Засмагаємо»

Уявіть собі, що ноги засмагають на сонечку (втягніть ноги вперед, сидючи на стільцях). Підніміть ноги вгору, потримайте їх так. Ноги напружилися. Напружені ноги стали твердими, кам'яними. Опустіть ноги, вони втомилася, а тепер відпочивають, розслабляються. Вдих-пауза, видих-пауза.

Ми прекрасно засмагаємо» Вище ноги підіймаймо!

Тримаємо...Тримаємо

Засмагаємо!

- Для підвищення рівня мотивації успіху до навчання учнів з особливими освітніми потребами нами було розроблено допоміжну систему «Сходишки».

«Сходишки» – допоміжна система оцінювання для вчителів; за допомогою зірочок вчитель заохочує дитину до гарної праці та засвоєння навчального матеріалу. Вчитель або вчитель-логопед може розробити сходишки (5), у кожній сходишці будуть зображені шаблони зірочок, які дитина повинна отримати за навчальну активність. Дитина буде отримувати одну зірочку за кожне успішно виконане завдання, переходячи з нижньої сходишки на верхню. Дана система оцінювання може позитивно впливати на мотивацію успіху до навчання, підвищувати пізнавальну та мовленнєву активність дітей на уроках або заняттях з логопедом в інклюзивному навчальному просторі.

Висновки. За результатами аналізу наукових джерел та констатувального дослідження підтверджено, що учні з особливими освітніми потребами мають знижену навчальну мотивацію та негативне ставлення до навчальної діяльності, які призводять до подальших труднощів у навчанні.

Отже, для формування позитивного ставлення учнів з ООП до навчальної діяльності слід враховувати особливості їх психофізичного розвитку, а також правильно організовувати навчально-виховну

діяльність. Навчально-виховний процес повинен передусім бути спрямованим на формування в учнів позитивної мотивації до навчання, вироблення прагнення досягати успіху. Для реалізації цього завдання слід використовувати різні методи стимулювання навчальної та виховної діяльності. Ефективною є – створення ситуації успіху, вона забезпечить розвиток позитивної мотивації до навчання та сприятиме формуванню особистості.

Молодший шкільний вік є важливим етапом у становленні особистості дитини, її самосвідомості, тому для того, щоб навчально-виховний процес в інклюзивному освітньому просторі був ефективним, вчитель має використовувати у своїй діяльності різні методи стимулювання для підвищення мотивації успіху до навчання. Відповідно до вищезначеного нами було запропоновано методичні рекомендації та систему оцінювання «Сходишки», які будуть слугувати для підвищення рівня мотивації, підвищення навчальної, пізнавальної та мовленнєвої діяльності до навчання учнів з особливими освітніми потребами.

Перспектива дослідження у подальшому вдосконаленні теоретико-методичних аспектів проблеми шляхів формування мотивації успіху до навчання учнів 1 класу з особливими освітніми потребами та їх впровадження у психолого-педагогічну практику.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Брайтфельд, В. Н. (1999). *Мотивация деятельности младших школьников из ЗПР*.
2. Валявко, С. М., & Князев, К. Е. (2014). Дослідження мотиваційної сфери дошкільників з порушеннями мовленнєвого розвитку.
3. Докучина, Т. О. (2011). Мотивация навчання як запорука стимулювання учнів до досягнення успіху. Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський, 8, 32-37.
4. Захаров, А. И. (2000). Происхождение детских неврозов и психотерапия.
5. Маркова, А. К., Матис, Т. А., & Орлов, А. Б. (1990). Формирование мотивации учения.
6. Міщенко, М. С., & Таран, О. П. (2018). Мотивация до подолання мовленнєвих порушень як провідний чинник корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Вісник факультету корекційної та соціальної педагогіки та психології КПУ імені Івана Огієнка, 9, 189-194.